

Otira, i te wa i whakahokia ai nga Waitotara-Whanganui, me te Opunake me Hangatahau awa Poraka, kahore he mana hei whakarere pera i runga i te ture whenua riro i te rau o te patu. Kotahi anake te ara o te mana hei penei, a kei te tekihana 6 o "Te Ture Whakanohonoho Tangata o Niu Tirenī o 1865," a i ki "I runga i nga kareme mo te utu whakarite whenua e tika ana i runga i te panui ki te kaitono, a te Heketari o te Koroni i runga i tona mahi mo te Karauna ki te whakarere i te mana o te Kararuna ki te whenua e tonoa nei te utu whakarite." E marama ana te whakaatu atu ki te Tino Roia o Te Karauna te tikanga i mahia ki te hunga ngaro atu, kua kiia nei e maua: kahore te ture o 1863, i whakaaro me hoatu te whenua ki nga Iwi, ki nga hapu ranei: a, ko te tikanga o te hanga o te Ture mo te whenua riro i te rau a te patu o 1867, he whakamana i te Kawana, a i hoatu mana ki a ia mo te whakarite "Rahui" mo nga tangata o nga hapu, o nga Iwi ranei. A, i ki, me panui tenei tikanga kahore i tau taua ture kia Matakatea, no te mea kahore i Panuitia te whakarenga o taua whenua.

Ki te mea e tika ana ta maua titiro i te ture i te wa e ki nei maua, kahore tetahi o au whakarenga i kiia nei, i whakarenga i mana ki te tango i te mana o te Karauna, a, ki te whakatau atu ki te tangata Maori: a, no te mea i whakakorea i te tau 1878. Te Ture Whakanohonoho Tangata o Niu Tirenī, timata i 1863, a tae ki 1866, me te Ture mo te whenua riro i te rau o te patu, te mana hoatu kaha ki te Kawana kua kore noa i mua, a ko nga mea kahore i oti te mahi i 1877 e kore e oti te mahi inaianei kua hono tonu te ki mai nga tangata Maori, ko te mana o te whenua i whakahokia ki a Matakatea, kahore ano i whakamanaia. I puta ano taua kupu ki a Te Hiana, a i korerotia ano e Te Make i runga i ona korero, a ko te korero tuatahi tenei i whakaaturia mai ki a matou i te tuanga o to matou Kooti i Oeo; i matakau ratou, no te mea ko Matakatea tetahi o nga herehere mo te parautanga whenua, era pea e whakakorea tona mana ki te whenua, i huna te ki tonu atu ki nga tangata Maori, a ahakoa tau te he ki te whakawakanga o nga herehere mo te parautanga, e kore taua hara e ea i runga i ta matou ture, e kore e ea hei tango i te whenua i whakahokia ki a ia ratou ko tona hapu, e Ta Hori Kerei, e Ta Eruera Tapata i nga tau tekau ma wha kua pahure ake nei.

I runga i te tono a Ta Hori Kerei, i nui ta maua rapurapu i nga tikanga mo te Taone i Opunake Ko nga kupu tohutohu a Te Retimana i te timatanga, i te tau 1866, koia enei "E hiahia ana te Kawanatanga ko te whenua katoa a Wiremu Kingi Matakatea, Arama Karaka, ratou ko a ratou hapu, me waiho ki a ratou, engari me waiho kau te wahi mo te Taone i Opunake, a kua mohiotia e whakaae ana ratou ki te tuku mai i tena." A, i te timatanga o te tau 1867, i tu te hui a Te Parete ki Te Umuroa, a "timata ana nga tangata Maori te patai me pehea e te Kawanatanga a Opunake, ka tukua ranei he ope marihia pera me ta ratou i tuku ki Warea?" I kiia atu, e ki ana a Te Parete "Kua puritia e te Kawanatanga te wahi mo te taone i Opunake, a, meake ka tukua e ia he Pakeha ki reira noho ai; a kei a ratou te tikanga mo te whakatu marihia ki reira. Ki te mea ka pa atu ratou ki nga tangata Maori kua whakanohia, era pea te Kawanatanga e tuku atu i te marihia hei noho mo reira: ki te noho pai ratou, e kore pea e tukua atu. Ki ana ratou ka tahutahuna e ratou, ka tango i nga pu i nga kariri kua tukua atu ki nga Maori: I kona ka ki atu ahau, ko te whenua kua whakaritea ma Matakatea ratou ko ona tangata ka tangohia hei utu, ki te ngaro etahi o nga pu." Ka mutu to ratou tautohetohe i reira. I Nowema 1867, ka whakina e Te Parete kua oti nga rohe o waho o Opunake te ruri, ko nga eka 1,394: a no muri iho, tukuna ana te mapi kia Ta Tanara Makarini, a whakaaetia ana e ia. Kahore he pukapuka o te tuku mai i homai e nga tangata Maori. I ki mai a Te Parete kia maua "I ata whakamaramatia atu ki nga tangata Maori i te whakarenga i te Taungatara Moutoti Poraka i puritia e te Kawanatanga te 1,400 eka, a i ruritia i reira me te tautohetohe kore."

I puta te kupu a Ta Hori Kerei kia maua (i tana reta ki a maua), mo nga Karaati i hoatu ki etahi tangata o roto o te whenua kua whakaritea mo te taone o Opunake: a notemea kua tukua taua mea ki te aroaro o te Paremete era pea e kore e hiahia a Te Kawana kia mohio ki nga korero. Koia enei kei muri nei:

I tuku pitihana a Meiha Paraone, tetahi o nga tangata i tukua nei he karaati ki a ia, ki te Paremete i te tau 1866, kia whakaritea te whenua mona i runga i tona tu Apiha o te Marihia; kahore te Kawanatanga i whakaae ki taua pitihana. Ka huri te tau, ka puta kupu whakaae o tetahi Komiti whiriwhiri o te Whare, a i te 2 o Oketopa, 1867, i ki te Whare "E tika ana kia tukua he mea i runga i te pitihana a Meiha Paraone, i runga i tona tu Apiha Marihia." I ki a Ta E. Tapata, kahore a ia e kite i te ara whakamana a te Runanga Minita i taua mea. Ka huri te tau 1868, ka puta ano taua korero ki te Whare, a ki ana te kupu o te Whare, "Ko te mea tika me hoatu he whenua kia Meiha Paraone i runga i tona tu Apiha o te Marihia, a me te whakaaro ano kahore te Kawanatanga inaianei e ahei te hoatu i te whenua e rite ana tona utu o te whenua e riro i a ia i tona tono tuatahi." I ki a Ta Eruera Tapata, he tika ano kia hoatu te whenua i runga i tona mahi Marihia: a, i ki "ki taku whakaaro me tino whakarite rawa te kupu hoatu o te Whare kia mana rawa." I te kiana a Meiha Paraone me whiriwhiri he whenua maua i Opunake, i ki a Te Retimana (Minita Maori) e kore e pai kia tukua nuitia atu ma te tangata te Rahui i Opunake, engari me mahi taua whenua kia puta nui he tangata noho tutata ki te kainga o te iwi o Wi Kingi Matakatea; a i muri mai ka ki a ia "E kore pea e rite nga kupu i kiia atu ki a Wi Kingi Matakatea me Arama Karaka kua mate nei, me a raua tangata, ki te mea ka hoatu te 400 eka hei whakarite i te kareme kotahi. Ko te mea i whakaarohia he hoko i nga tekihana o te taone, i nga tekihana o waho tata o te taone, a me ata tiaki taua poraka iti. Era e oti noa te tuku whenua ma Meiha Paraone i te taha ki te Hauraro, ahau ki te Auru o te tahatahata o te awa o Waingonoro i tetahi, ki te Takutai ki te koraha ranei. Ko taku e whakaaro ai ko te whenua tutata ki Mawhitiwhiti." Era e pai rawa a Meiha Paraone ki te tango i te whenua i reira; a kahore nei i ahei i muri mai, whakaaetia ana e Ta Tanara Makarini tona whiriwhiri i Opunake.

I kona ka tono a Kapene Hametona (Hamerton) i runga i tona tu kapene i mua o te Marihia, mo te 300 eka, a whakaaetia ana e Ta Tanara Makarini ki Opunake. I te patai o te Heketari o nga Whenua o te Karauna, ki te Heketari me tuku taua whenua i runga i tehea tikanga? Ka whakahokia e te Heketari, i runga i nga tikanga o 1863 kahore he kareme i runga i te Ture. Otira kua whakaaetia e te Wa Minita te whenua ma Kapene Hametona, he apiha hoki a ia no te Marihia, "I rite tahi hoki tenei ki ta Meiha Paraone." Ka patai a Te Tomete, ki te mea ka hoatu ture kore, i nga eka 300 ma Kapene Hametona, a kia hia hoki ma tetahi apiha ke. Whakarenga ana taua mea mo taua wa, kahore